

A TITKOS INFORMÁCIÓGYŰJTÉS NÉHÁNY JOGÉRTELMEZÉSI KÉRDÉSE

A bűnözés szerkezetében bekövetkezett jelentős változásra – bünszervezetben való elkövetés; országokon, kontinenseken átnyúló szervezett bűnözés; a kábítószer-kereskedelem, pénzmosás elterjedése stb. – tekintettel az eredményes bűnüldözéshez a hagyományos nyomozási módszerek már nem elegendők. A széles skálájú emberi és technikai erőforrások igénybevételével egyidejűleg alkalmazzák a nyomozás során a titkos felderítési módszereket a nyílt nyomozási módszerekkel együtt.

A titkos információgyűjtés és adatszerzés alkalmazása során egyes állami szervek a személyes szabadsághoz, a magánlakás, a magántitok és a levéltitok sérthetlenségéhez, a személyes adatok védelméhez, a közérdekű adatok nyilvánosságához, valamint a birtokvédelemhez fűződő jogokat a törvényben foglaltak szerint korlátozhatják. Írásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a titkos információgyűjtésben és adatszerzésben részt vevő hatóságok és a rendesbíróóságok gyakorlatában felmerülő jogértelmezési problémákra – figyelembe véve az Alkotmánybíróság és a strasbourgi bíróság döntéseiben meghatározott követelményeket – mennyiben adott megfelelő választ a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban Be.) 2006. március 3-i módosítása.

FOGALMI ELHATÁROLÁS

A Be. megkülönbözteti a titkos adatszerzést (a továbbiakban tasz.) és a titkos információgyűjtést (a továbbiakban tigy.) fogalmát, így először a két titkos információgyűjtési módszer törvényi szabályozását ismertetem röviden.

Titkos információgyűjtést az erre hatáskörrel rendelkező szervek¹ részben bírói vagy igazságügy-miniszteri engedély alapján, a nyomozás elrendelését megelőzően végezhetnek. Bírói engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtést pedig a nyomozás elrendelése előtt és alatt is végezhetnek. A titkos információgyűjtés célját a tigy. végzésére feljogosított szervek eljárását szabályozó törvények eltérő tartalommal határozzák meg.

Ezzel szemben a titkos adatszerzést nem külön törvények, hanem a Be. 200–206.§-a szabályozza. Míg a – bírói vagy igazságügy-miniszteri engedélyhez kötött – titkos információgyűjtés a nyomozás elrendelése előtt folytatható, addig a titkos adatszerzés kizárólag a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig teljesíthető, bírói engedély alapján. A titkos adatszerzést a megszerzett bírói engedély nyomán az ügyész vagy a nyomozó hatóság (Rendőrség, Vám- és Pénzügyőrség, Határőrség) fogantatosíthatja, figyelemmel a Be. 36. §-ára is. A titkos adatszerzés lényegét a Be. 200. § (1) és (2) bekezdése a következőképp fogalmazza meg: „Az ügyész és a nyomozó hatóság bírói engedély alapján az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, elfogása, valamint bizonyítási eszköz felderítése érdekében a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig az érintett tudta nélkül *a*) a magánlakásban történeteket technikai eszközzel megfigyelheti és rögzítheti, *b*) levelet, egyéb postai küldeményt, valamint telefonvezetéken vagy más hírközlési rendszer útján továbbított közlés tartalmát megismerheti, és azt technikai eszközzel rögzítheti, *c*) a számítástechnikai rendszer útján továbbított és tárolt adatokat megismerheti és felhasználhatja (a továbbiakban: titkos adatszerzés). (2) Az ügyész és a nyomozó hatóság a nyomozás elrendelését követően a bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzést e törvény alapján végzi.”

Ugyanakkor „közös” szabályai is vannak a titkos információgyűjtésnek és a titkos adatszerzésnek. A Be. 200. § (2) bekezdése egyértelműen rögzíti, hogy az ügyész és a nyomozó hatóság a *bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzést* a hatályos büntetőeljárás törvény alapján végzi. A 200. § (3) bekezdése pedig kinyilvánítja, hogy „e cím rendelkezései nem érintik *a nyomozás elrendelését megelőzően* a bírói, illetőleg az igazságügy-miniszteri engedélyhez kötött titkos információgyűjtést; e tevékenységet a külön törvényekben meghatározottak szerint az erre feljogosított szervezetek a rájuk irányadó szabályok szerint végzik”. Ugyanakkor – a (3) bekezdésben foglaltak ellenére – a (4) bekezdés szerint ha a nyomozás elrendelését megelőzően külön

törvény alapján a bíró, illetőleg az igazságügy-miniszter által engedélyezett titkos információgyűjtés végrehajtása során az ügyben a nyomozást elrendelik, a titkos információgyűjtést a továbbiakban csak e törvény szerint mint titkos adatszerzést lehet folytatni.

E törvényhely egyértelműen leszögezi, hogy a titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés egyszerre nem folytatható. A bírói, igazságügy-miniszteri engedélyhez kötött titkos információgyűjtés a nyomozás elrendelését követően titkos adatszerzéssé alakul át, s ekkor már a büntetőeljárás törvényét és nem a külön törvényi rendelkezéseket kell alkalmazni.

A TITKOS INFORMÁCIÓGYŰJTÉS ÉS ADATSZERZÉS EREDMÉNYÉNEK FELHASZNÁLÁSA

A titkos adatszerzés és titkos információgyűjtés szabályainak alkalmazása során a titkos adatszerzés eredményének felhasználása, vagyis a Be. 206. §-ával, különösen annak (3) bekezdésével kapcsolatos jogértelmezési kérdések, dilemmák jelentik a legélesebb problémákat. A Be. 206. § (3) bekezdése szerint „a titkos adatszerzés eredménye más büntetőeljárásban, valamint a nyomozás elrendelését megelőzően a bíró, illetőleg az igazságügy-miniszter engedélyéhez kötött titkos információgyűjtés eredménye büntetőeljárásban az általános szabályok szerint [76. § (2) bekezdés] is csak akkor használható fel, a) ha a 201. §-ban² meghatározott feltételek a büntetőeljárás, illetőleg a másik büntetőeljárás esetében is fennállnak, és b) a felhasználás célja megegyezik a titkos adatszerzés vagy titkos információgyűjtés eredeti céljával.”³

Mielőtt a titkos adatszerzés, a titkos információgyűjtés eredményének a felhasználására és – ezen belül – a célhoz kötöttség jogértelmezési kérdéseire rátérnék, röviden ismertetek egy alkotmánybírósági és egy legfelsőbb bírósági határozatot, a Legfőbb Ügyészség egyik körlevelét, valamint a strasbourgi bíróság néhány – a lehallgatás, a titkos információgyűjtés „egyezménykonformitásával” foglalkozó – döntését.

Az adatvédelem terén irányadó „célhoz kötöttség” szabályát az AB több határozatában értelmezte; most röviden a 35/2002. (VII. 19.) AB határozatnak az addigi gyakorlatot összefoglaló megállapításait idézem. „Az információs önrendelkezési jog gyakorlásának feltétele és egyben legfontosabb garanciája a célhoz kötöttség. Ennek az elvnek az érvényesülése azt jelenti, hogy személyes adatot feldolgozni csak pontosan meghatározott és jogszerű célra sza-

bad. Az adatfeldolgozásnak minden szakaszában meg kell felelnie a bejelentett és közhitelűen rögzített célnak. Az adatfeldolgozás célját úgy kell az érintettel közölni, hogy az megítélhesse az adatfeldolgozás hatását jogaira, és megalapozottan dönthesen az adat kiadásáról; továbbá, hogy a céltól eltérő felhasználás esetén élhessen jogaival. Ebből a követelményből fakad az az igény, hogy az adatfeldolgozás céljának megváltozásáról is értesíteni kell az érintettet. Az érintett beleegyezése nélkül az új célú feldolgozás csak akkor jogszerű, ha azt meghatározott adatra és feldolgozóra nézve törvény kifejezetten megengedi. A célhoz kötöttségből következik, hogy a meghatározott cél nélküli, »készletre« történő, előre nem meghatározott jövőbeni felhasználásra való adatgyűjtés és tárolás alkotmányellenes.”⁴ Az alkotmánybírósági gyakorlat alapján a tasz. és a tigy. alkalmazása csak a büntetőeljárás törvényben és a már felsorolt törvényekben foglalt szabályok feltétlen megtartása mellett és a célhoz kötöttség alkotmányossági követelményének megfelelő módon történhet.

A Legfelsőbb Bíróság a 2001-ben 505. számon közzétett határozatában megfogalmazott álláspontja szerint a bírói engedélyhez kötött titkos információszerzés nem a büntetőeljárás törvénnyel szabályozott bizonyítás szabályai szerint folyik, így törvényességi követelményeire a Be. rendelkezései nem alkalmazhatók.⁵ Megjegyzem, ma már nem érvényesül teljes egészében ez a legfelsőbb bírósági álláspont, mert jóllehet a titkos információgyűjtés tételes szabályait a feljogosított szervezetekre vonatkozó törvények szabályozzák, a titkos információgyűjtés eredményének felhasználására a Be. 206. § (3) bekezdése is tartalmaz rendelkezést. Továbbá a titkos információ beszerzése és felhasználása során nem hagyható figyelmen kívül a büntetőeljárás törvény általános rendelkezéseire vonatkozó szabályozás sem. A törvényesen beszerzett bizonyítékokra vonatkozó szabályok – a Be. 77. §-a, 78. § (4) bekezdése – alkalmazása ekkor nem mellőzhető.

A Legfelsőbb Bíróság azt is hangsúlyozta, hogy a titkos információszerzéssel nyert adatok felhasználásában nincsenek olyan törvényileg meghatározott személyi vagy tárgyi korlátozások, amelyek kizárólag a bírói engedélyben megjelölt személyre szűkítenék az információk bizonyítékként történő alkalmazását.⁶

A Legfőbb Ügyészség a Nemzetbiztonsági Hivatal által objektumvédelem címén nem a hatáskörébe tartozó bűncselekmények kapcsán folytatott titkos információgyűjtés adatainak a büntetőeljárásban történő felhasználásáról bocsátotta ki

a 8/2004. (ÜK. 6.) főosztályvezetői körlevelet. A körlevél felveti, hogy a közelmúltban „folyamatban lévő” ügyben a Nemzetbiztonsági Hivatal az 1995. évi CXXX. törvény 5. § e) pontja alapján, igazságügy-miniszteri engedéllyel folytatott objektumvédelem címén titkos információgyűjtést és a hatáskörébe nem tartozó bűncselekményekben – vesztegetés, hivatali visszaélés stb. – kezdeményezett büntetőeljárást.

Az Nbtv. 5. §-a tételesen felsorolja, hogy a Nemzetbiztonsági Hivatal milyen bűncselekményekben folytathat engedéllyel titkos információgyűjtést. A Legfőbb Ügyészség álláspontja szerint az 5. § e) pontjában foglaltak, vagyis az objektumvédelem, szervekre, intézményekre, létesítményekre vonatkozó biztonsági védelmet jelent. Amennyiben a Nemzetbiztonsági Hivatal a hatáskörébe nem tartozó bűncselekményekben folytatott titkos információgyűjtést, akkor ezek az adatok az elrendelt nyomozás során bizonyítékként nem vehetők figyelembe a Be. 206. § (3) bekezdése értelmében, mert a célhoz kötöttség szabálya ezt kizárja.

Ami a strasbourgi gyakorlatot illeti, a Klass és társai ügyben⁷ a bíróság szerint nem sérti az egyezmény⁸ 8. cikkét a titkos telefonhallgatást biztosító német törvény. A telefonhallgatások egy demokratikus társadalomban szükséges intézkedések lehetnek nemzetbiztonsági célból vagy bűncselekmények megakadályozása érdekében. A strasbourgi bíróság azt is hangsúlyozta, hogy a kérelem alaposágának vizsgálatakor, azon túlmenően, hogy a megfigyelések törvény alapján történnek, elsősorban arról kell meggyőződni, léteznek-e a törvényi szabályozásban olyan ellensúlyok, amelyek a felmerülő önkényesség megakadályozására teljes egészében megfelelnek. Az alapvető és legfontosabb ellensúly pedig a bírói kontroll.

A Malone kontra Egyesült Királyság ügyben⁹ országos elkövetése miatt vonták felelősségre a terheltet, és ügyében egy olyan telefonhallgatás adatait is felhasználták, amelyet egy belügyminiszteri utasítás alapján indult „adatgyűjtés” során végeztek. A bíróság ebben a határozatában is azt hangsúlyozta, hogy a lehallgatásnak olyan belső jogszabályon kell alapulnia, amely önmagában is megfelel a jogállamiság követelményének, vagyis kellően megismerhetőnek és „ésszerűen előreláthatónak” kell lennie. Az angol jog nem felelt meg ezeknek a követelményeknek maradéktalanul, mert törvényi biztosítékok helyett igazgatási eljárásban adott garanciákat. A bíróság azt is megállapította, hogy a magánélethez és a levelezéshez való jogba történő beavatkozás nem tekinthető az

egyezménnyel összhangban lévő eljárásnak. Egyben rögzítette, hogy ezért sérült a hatékony belső jogorvoslathoz való jog is.

A TITKOS ADATSZERZÉS- ÉS INFORMÁCIÓGYŰJTÉS EREDMÉNYÉNEK FELHASZNÁLÁSA

A Be. 206. § (3) bekezdése két követelményt támaszt a titkos adatszerzés és információgyűjtés eredményének felhasználásával szemben: egyrészt a Be. 201. §-ában meghatározott bűncselekmények miatt folyt a büntetőeljárás, illetve a másik büntetőeljárásban is ilyen bűncselekmény szerepel, továbbá a felhasználás célja megegyezik a titkos adatszerzés vagy titkos információgyűjtés eredeti céljával. (Ezen túlmenően az új szabályozás a személyhez és bűncselekményhez kötöttséget is hangsúlyozza a felhasználás további feltételeként.)

A rendelkezés gyakorlati alkalmazása során nem volt egyértelmű, hogy ha az ügyész a titkos adatszerzés eredményét a büntetőeljárásban bizonyítékként kívánja felhasználni (vagyis a nyomozati iratokhoz csatolja a törvényben meghatározott iratokat: a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt, a bíróság határozatát és a titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentést), és a bíró a tárgyalás anyagává teszi a titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentést, akkor a bírónak elegendő-e a jelentésben foglaltakat vizsgálnia, vagy vizsgálnia kell a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt és a bíróság határozatát is. A gyakorlatban többnyire csak a jelentést csatolják az iratokhoz az indítvány előterjesztésekor.

A Be. az ügyész feladatává teszi a 206. § (1) bekezdésben az alábbi iratok csatolását, ha a titkos adatszerzés eredményét bizonyítékként kívánja felhasználni: a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt, a bíróság határozatát, a titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentést. A Be. 206. § (2) bekezdése már arról rendelkezik, hogy a titkos adatszerzés végrehajtásáról szóló jelentést az okiratra vonatkozó szabályok szerint lehet felhasználni bizonyítékként.

Ebből az a következtetés vonható le, hogy bizonyítékként értelemszerűen a jelentést lehet felhasználni, mert a jelentés tartalmazza az adatszerzés lefolyását és a beszerzett adatokat is. A jelentéssel szemben ugyanakkor törvényi követelmény, hogy belőle a bíróság engedélyező végzésében foglaltak megtartása megállapítható legyen.

Annak eldöntéséhez, azonban, hogy a titkos adatszerzés a törvényi követelményeknek megfelelt-e –

vagyis jogszerűen jutott-e az arra feljogosított szerv az adatok birtokába, eljárása során megtartotta-e a Be. 77. §-ában írtakat¹⁰ –, nem mellőzhető a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítvány és a bírósági határozat vizsgálata sem. Ennek alapján a bírói vizsgálódásnak, vizsgálatnak ki kell térnie arra is, hogy a bírói engedélyben meghatározott személyekkel szemben folytatták-e a titkos adatszerzést; az engedélyben meghatározott eszközökkel és módszerekkel teljesítették-e a titkos adatszerzést; az engedélyben meghatározott ideig teljesítették-e az adatszerzést és a beszerzett adatokat az engedélyben meghatározott idő alatt törvényesen szerezték-e be.

Annak ellenére, hogy a Be. 206. § (2) bekezdése értelmében a titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentés használható fel az okiratra vonatkozó szabályok szerint, a bíró nem mellőzheti a titkos adatszerzés engedélyezésére vonatkozó indítvány és a bíróság határozata vizsgálatát sem. Meg kell tehát vizsgálnia a bírónak, hogy az engedély iránti indítvány és a bírói határozat megfelel-e a Be. 77. §-ában írt, a bizonyítás törvényessége iránti követelményeknek. Nem hagyható figyelmen kívül a Be. 78. § (1) és (4) bekezdése sem: ezek a rendelkezések egyrészt a szabad bizonyítás lehetőségét biztosítják, másrészt azt a követelményt fogalmazzák meg, hogy csak a törvényesen beszerzett bizonyítékok felhasználása lehetséges.

Egy másik nézet képviselői szerint nem szükséges a tasz. engedélyezése iránti indítvány és a bíróság határozatának a vizsgálata sem, mert a titkos adatszerzésnek a Be. 206. § (3) bekezdése alapján csak a Be. 201. §-ában foglaltaknak kell megfelelnie, vagyis a célhoz kötöttséget [a Be. 206. § (3) bekezdés b) pontjában foglaltakat] és azt szükséges vizsgálni, hogy 201. §-ban meghatározott bűncselekmények valamelyike miatt történt-e a titkos adatszerzés. A Be. 206. § (1) bekezdése szerint, amikor az ügyész csatolta a titkos adatszerzés iratait a nyomozás irataihoz – amennyiben az iratok csatolása az iratismertetést követően történt –, értesíteni kell a gyanúsítottat és a védőt arról, hogy megismerhetik az így csatolt iratokat.

Törvénytörő és nem használható fel bizonyítékként a büntetőeljárásban a titkos adatszerzés eredménye, ha a bírói engedélyben meghatározott eszközöktől és módszertől eltérő módon szerezte be a hatóság a bizonyítékokat. Amikor a bíró csak telefonhallgatást engedélyezett, de számítástechnikai úton is beszerzettek adatokat, akkor annak eredményét nem lehet bizonyítékként felhasználni. Előfordulhat továbbá, hogy a bírói engedélyben megjelölt határidőn túl beszerzett adatokat kívánják bizonyítékként felhasználni. A bírói engedélyben meghatározott eszközöktől és módtól eltérően beszerzett bizo-

nyítékok közül csak azok használhatók fel, amelyeket az engedélyező határozatban megjelölt eszköz és módszer eredményezett.

A CÉLHOZ ÉS SZEMÉLYHEZ KÖTÖTTSÉG KAPCSOLATA

Az egyik álláspont képviselői szerint a titkos információgyűjtés és adatszerzés eredménye bizonyítékként csak azzal a személlyel szemben használható fel, akivel szemben a bíróság engedélyezte az információgyűjtést, illetve adatszerzést. Nem használható fel azzal szemben, akiről a tigy. vagy a tasz. alkalmazása során olyan adatok merülnek fel, amelyek bűncselekmény elkövetésének gyanúját megalapozzák, még akkor sem, ha a bűncselekmények köre megegyezik a Be. 201. §-ában meghatározott bűncselekményekkel.

A másik felfogás szószólói hangoztatják, hogy a titkos adatszerzés és információgyűjtés eredményeként beszerzett adat bizonyítékként értékelhető annak a személynek a vonatkozásában is, akire vonatkozóan a tasz. vagy a tigy. nem került engedélyezésre, a megfigyelés azonban szükségszerűen érintette, feltéve, ha a Be. 206. § (3) bekezdésében írt követelmények fennállnak. E nézet követői szerint amennyiben a célszemélyre az engedélyezés törvényi feltételei fennálltak, teljesen természetes, hogy a titkos adatszerzéssel vagy a titkos információgyűjtéssel érintett személlyel olyan személyek kerülnek, kerülhetnek kapcsolatba, akik a célszemély bűncselekményeihez szükségképpen kapcsolódva ugyancsak bűncselekményeket követhetnek el, vagyis „szükségszerűen” kapcsolódnak a célszemélyhez.

A törvény nyelvtani értelmezéséből is ez következik, mert a Be. 206. § (3) bekezdése *expressis verbis* rendelkezik arról, hogy a titkos adatszerzés eredménye más büntetőeljárásban is felhasználható, ha a 206. § (3) bekezdés a)–b) pontjában írt feltételek fennállnak. Ebben a megközelítésben azért rendelkezik a törvény a „más büntetőeljárásról”, mert biztosítja azt a lehetőséget, hogy a célszemély – akire vonatkozóan a tasz.-t vagy a tigy.-et folytatják – tevékenységéhez szükségszerűen más személyek, bűnelkövetők is kapcsolódhatnak, és az állam büntetőjogi igényének érvényesítése alapvető érdek.

A titkos információgyűjtés és adatszerzés során keletkezett bizonyítékokat csak annak a bűncselekménynek a bizonyítására lehet felhasználni, amelyet megjelöl a titkos információgyűjtésre, illetve adatszerzésre vonatkozó engedély, illetve az Nbtv.-ben meghatározott, jogilag védett érdekhez, célhoz kötődik, ezért a vonatkozó indítványban pontosan meg-

kell jelölni a bűncselekményt és annak minősítését. Ha az engedélyezés a Be. 201. § (1) bekezdésében foglalt bűncselekményekre vonatkozóan történt, kizárólag ezek kapcsán lehet felhasználni a titkos információgyűjtések és adatszerzések eredményét. Lehetséges ugyanakkor, hogy a titkos információgyűjtés a Nbtv.-ben vagy az Rtv.-ben megfogalmazott cél érdekében történt. Ebben az esetben törvényes az adatok beszerzése, de a bizonyítékként való felhasználás kizárt, ha nem felel meg a Be. 201. §-ában meghatározott feltételeknek. A Be. márciusi módosítása nem változtatta meg az erre vonatkozó szabályozást.

A másik nézet képviselői szerint a titkos információgyűjtés és adatszerzés során keletkezett bizonyíték abban a körben használható fel, amelyre az engedély megadására vonatkozó indítvány, illetve maga az engedély vonatkozik. Ennek eldöntése bírói mérlegelés kérdése. Nem kell (és nem is lehet) a titkos információgyűjtés engedélyezése iránti indítványban a bűncselekményt és annak minősítését pontosan meghatározni, de annak a bűncselekmények behatárolható körére kell vonatkoznia. Ezek bizonyítására a beszerzett bizonyítékok felhasználhatók a büntetőeljárásban.

Ugyanakkor teljesíteni kell azt az alkotmányossági követelményt is, hogy a jogi rendelkezéseknek „ésszerűen előreláthatónak”, kiszámíthatónak kell lenniük. Álláspontom szerint pontosan meg kell határozni a titkos információgyűjtést engedélyező határozatban a bűncselekmény minősítését, de a felhasználásnak nem akadálya, ha az engedélyben meghatározott bűncselekménynek nem a minősített esete, hanem az alapesete valósult meg – feltéve, ha a Be. 206. § (3) bekezdésében, illetve a 201. §-ban meghatározott feltételek megvalósultak.

A nem egyértelmű szabályozás vetette fel, hogy a titkos adatszerzés eredménye más büntetőeljárásban milyen feltételek mellett használható fel. A dilemma, hogy a 206. § (3) bekezdés a) pontjában, illetőleg a 201. § (1) bekezdésben írt feltételeket bűncselekményenként kell-e vizsgálni, vagy a feltételnek megfelelő bűncselekmény esetén a további feltételeknek meg nem felelő bűncselekménynél is felhasználható-e a titkos információgyűjtés, adatgyűjtés eredménye. Az egyik nézet szerint szorosan kell értelmezni a Be. 201. §-ában megnevezett bűncselekményeknek való megfelelést, és ezért bűncselekményenként kell ellenőrizni, hogy valamennyi bűncselekmény megfelel-e az e szakaszban felsorolt bűncselekmények egyikének. A másik nézet szerint nem kell szigorúan értelmezni a 203. § (3) bekezdését: elegendő, ha egy bűncselekmény az engedélyben lévők közül megfelel a Be. 201. §-ában foglaltaknak, akkor az ahhoz kötődő

információgyűjtés eredménye felhasználható a büntetőeljárásban.

A Debreceni Ítéltábla a közelmúltban egy előtte folyamatban lévő büntetőügyben felfüggesztette a büntetőeljárást és az Alkotmánybíróságtól konkrét normakontrollt kért. Végzésében a Be. 206. § (3) bekezdése alkotmányellenességének megállapítását és *ex nunc* hatállyal történő megsemmisítését indítványozta.¹¹ Az ítéltábla – többek között – arra hivatkozott, hogy a módosításra kerülő Be. szerint a megyei bíróság elnöke ad igazolást a titkos információgyűjtésről, s ez a jogi szabályozás nem felel meg az alkotmányos elvárásoknak.

ELVARRATLAN SZÁLAK

2006. március 3-án fogadta el az Országgyűlés a Be. módosítására vonatkozó törvényjavaslatot. A módosítás a titkos információgyűjtésre és a titkos adatszerzésre vonatkozó rendelkezéseket is érinti, ezzel egyértelművé vált a korábbi rendelkezések egy része.

Az egyik jelentős módosítás eredményeként a törvényalkotó vitathatatlaná tette, hogy a titkos adatszerzés eredménye annak a bűncselekménynek a bizonyítására és azzal szemben használható fel, amely miatt és akivel szemben a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte. Az új szabályozás különbséget tesz a nyomozás elrendelését megelőzően és az azt követően elrendelt adatgyűjtés között, és meghatározza a bűnüldözési célból és a nem bűnüldözési célból folytatott titkos információgyűjtés eredményének felhasználási feltételeit. A nyomozás elrendelését megelőzően nem bűnüldözési célból folytatott – engedélyhez kötött – titkos információgyűjtés eredményét a büntetőeljárásban bizonyítási eszközként akkor lehet felhasználni, ha a nyomozás elrendelését követően az ügyész indítványozza és a nyomozási bíró elrendeli a titkos információgyűjtés eredményének felhasználását. A büntetőeljárás egész folyamatát tekintve ugyanakkor nem bizonyos, hogy a nyomozási bíró minden esetben a szükséges és megfelelő, tényeken alapuló, elégséges bizonyítékokkal rendelkezik, amelyek alapján – a jövőre nézve is – teljesen megalapozott döntést hozhat e kérdésben.

A jogalkotó a Be. 206. §-át új, (4) és (5) bekezdéssel egészítette ki, és ezzel két nagyon fontos eddigi problémára adott egyértelmű választ. A rövidesen – 2006. július 1-jétől – hatályba lépő Be. 206. § (4) bekezdés lehetővé teszi a titkos adatszerzés eredményét olyan bűncselekmény bizonyítására is felhasználni, amelyet ugyan nem jelöltek meg az engedélyben, de a Be. 201. §-ában meghatározott feltételek e bűncselekmény vonatkozásában is fennállnak. Az ed-

digi gyakorlat ugyan nem volt egységes, de több esetben, ha nem az engedélyben meghatározott bűncselekményt követte el e terhelt, hanem egy másik bűncselekményt, akkor nem lehetett e bűncselekmény tekintetében bizonyítékként felhasználni a titkos adatszerzés eredményét. A módosítás alapján a titkos adatszerzés eredménye minden elkövetővel szemben felhasználható annak a bűncselekménynek a bizonyítására, amely miatt a bíróság a titkos adatszerzést engedélyezte.

Az új szabályozás szétválasztja a titkos adatszerzés és a titkos információgyűjtés eredményének felhasználását: ennek érdekében alkotta meg a törvényhozás a Be. 206/A. §-át. Ez a szabályozás tartalmában a titkos adatszerzésre vonatkozó új szabályozással azonos.

A gyakorlatban jogszabályi alap nélkül is alkalmazták azt a most törvényi szintre került szabályt, amelynek lényege abban foglalható össze, hogy a nyomozás elrendelését megelőzően folytatott, bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés tényéről a megyei, illetve Budapesten a Fővárosi Bíróság elnöke állít ki igazolást. Ez az igazolás azt tanúsítja, hogy az adott ügyben valóban történt és bírói engedéllyel történt a titkos információgyűjtés. Ugyanakkor az információgyűjtés tartalmára, törvényszerűségére (nem lépték-e túl az engedély kereteit időben, eszközzel stb.) vonatkozóan az új szabályozás szerint sem tartalmazhat közlést vagy megállapítást az igazolás.¹² Ez pedig felveti a kérdést, miként állapítható meg, hogy a titkos információgyűjtés eredményeként beszerzett bizonyíték valóban megfelel-e az alkotmányossági és a Be. 77. §-ában rögzített törvényi feltételeknek. Erre a kérdésre a végső választ a Debreceni Ítéltábla végzése alapján az Alkotmánybíróság adja meg.

A titkos információgyűjtés és adatszerzés eredményéből származó bizonyíték nagyon fontos részt képviselhet a büntetőeljárásban. Ugyanakkor az így beszerzett bizonyítékok önmagukban nem lehetnek elegendők, ügydöntők a bűnösség megállapításában. A telefonlehallgatások során keletkezett szövegből, mondatokból nem lehet egy-egy részletet kiragadni, hanem az így beszerzett bizonyítékot a bizonyítékok sorában a többi, egyéb bizonyítékkal együtt, összességükben kell értékelni. Sokszor a „nyílt” eljárásban már nincs is szükség arra, hogy a titkos információgyűjtés vagy adatszerzés eredményét bizonyítékként használják fel, mert elegendő a nyilvános büntetőeljárásban beszerzett adat. Egy felmérés szerint a büntetőügyek öt százalékában indítványozza az ügyész a titkosszolgálati módszerekkel beszerzett

adatoknak a büntetőeljárásban bizonyítási eszközként való felhasználását. A titkos információgyűjtés igénybevételének lehetősége egyfajta arányosságot is tükröz. Az Nbtv. 53. § (2) bekezdése szerint nemzetbiztonsági szolgálatok a titkos információgyűjtés speciális eszközeit és módszereit csak akkor használhatják, ha az e törvényben meghatározott feladatok ellátásához szükséges adatok más módon nem szerezhetők meg. Ezen túlmenően a Be. 202. § (6) bekezdése is kifejezetten előírja, hogy titkos adatszerzésnek a 201. §-ban és a 202. § (1)–(5) bekezdésében meghatározott esetekben is csak akkor van helye, ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a titkos adatszerzéssel a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető.

Az arányosság hangsúlyozása azért fontos, mert a titkos információgyűjtés és adatszerzés elsődleges célja nem az, hogy a bizonyítékok között meghatározó, „egyedüli” bizonyítékká lépjen elő, hanem az, hogy a hatóság olyan információk, adatok birtokába jusson, amelyek alapján – a nyomozás elrendelését követően – az előreláthatólag megfelelő és szükséges nyomozati cselekményeket nagy biztonsággal végezze, és így szerezze be az egyéb, később esetleg döntő fontosságúvá váló bizonyítékokat.

JEGYZETEK

1. A titkos információgyűjtést a nyomozás elrendelését megelőzően bírói vagy igazságügy-miniszteri engedély alapján végezhetik a Magyar Köztársaság Nemzetbiztonsági szolgálatai (az Információs Hivatal, a Nemzetbiztonsági Hivatal, a Katonai Felderítő Hivatal, a Katonai Biztonsági Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény [Nbtv.] alapján), a rendőrség (a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény [Rtv.] és a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről szóló 2002. évi LIV. törvény alapján); az ügyészség (az ügyészségről szóló 1972. évi V. törvény alapján), a Vám- és Pénzügyőrség felhatalmazott szervei (az 1995. évi C. törvény szerint), valamint a Határőrség felhatalmazott szervei (az 1997. évi XXXII. törvény alapján).
2. „201. § (1) Titkos adatszerzésnek akkor van helye, ha az eljárás *a*) ötévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos, továbbá *b*) országhatáron átnyúló bűnözéssel kapcsolatos, *c*) kiskorú ellen irányuló, *d*) szervezetben vagy szervezett elkövetéssel megvalósuló (ideértve az üzletszerűen, bűnszövetségben vagy bűnszervezetben történő elkövetést is), *e*) kábítószerrel vagy kábítószernek minősülő anyaggal kapcsolatos, *f*) pénzvagy értékpapír-hamisítással kapcsolatos, *g*) fegyveresen

- elkövetett, bűncselekmény vagy ilyen bűncselekmény kísérletének, illetőleg előkészületének gyanúja miatt folyik. (2) Ha a nyomozást az ügyész végzi [28. § (4) bekezdés e) pontja, 29. §, 474. § (2)–(4) bekezdései], titkos adatszerzésnek az (1) bekezdésben fel nem sorolt bűncselekmény miatt is helye van.”
3. A 2006. július 1. napjától hatályba lépő Be.-módosítás megváltoztatta e jogszabályhelyet az alábbiak szerint: „(3) (A titkos adatszerzés eredménye más büntetőeljárásban, valamint a nyomozás elrendelését megelőzően bűnüldözési célból engedélyezett titkos információgyűjtés eredménye büntetőeljárásban az általános szabályok szerint (76. § (2) bekezdés) is csak akkor használható fel, ha a titkos adatszerzés e törvényben meghatározott feltételei (200. § (1) bekezdés, 201. §, 202. §) a büntetőeljárás, illetőleg a másik büntetőeljárás esetében is fennállnak.) A titkos adatszerzés eredménye annak a bűncselekménynek a bizonyítására, és azzal szemben használható fel, amely miatt, és akivel szemben a titkos adatszerzést a bíróság engedélyezte.”
 4. ABH 2002. 207–208.
 5. A legfelsőbb bírósági BH az új Be. hatálybalépése előtt született. A Be. 200–206. §-a a 2002. évi I. törvény, 206. § (3) bekezdése a 2003. évi II. törvény révén lett a jogrendszer része.
 6. Vö. az Rtv. 63. § és 69. §-ával, a 70. § (2) bekezdésével és 73. §-ával.
 7. Emberi Jogi Füzetek, 1997/4.
 8. Az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt egyezmény. Magyarországon az 1993. évi XXXI. törvény hirdette ki.
 9. Emberi Jogi Füzetek, 1997/4.
 10. „77. § (1) A bizonyítási eszközök felderítése, összegyűjtése, biztosítása és felhasználása során e törvény rendelkezései szerint kell eljárni. Jogszabály elrendelheti a bizonyítási cselekmények teljesítésének, a bizonyítási eszközök megvizsgálásának és rögzítésének, valamint a bizonyítási eljárások lefolytatásának meghatározott módját. (2) A bizonyítási cselekmények végzésekor az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelesen ne kerüljenek nyilvánosságra.”
 11. A Debreceni Ítéltábla végzését lásd a Fundamentum e rovatában, 113–118.
 12. A Be. 206. § (6) és (7) bekezdése szerint „a bírói engedélyhez kötött, illetve a nyomozás elrendelését megelőzően folytatott a bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtés tényét a megyei (fővárosi) bíróság elnöke igazolja. Az igazolás tartalmazza a bíróság megjelölését, az engedéllyel érintett ügy számát és tárgyát, az érintett személy nevét, a titkos információgyűjtés engedélyezésére irányuló előterjesztés, illetőleg az engedély kereteit.”